

Film in de bioscoop en het theater

Een uitgave van de NVBF

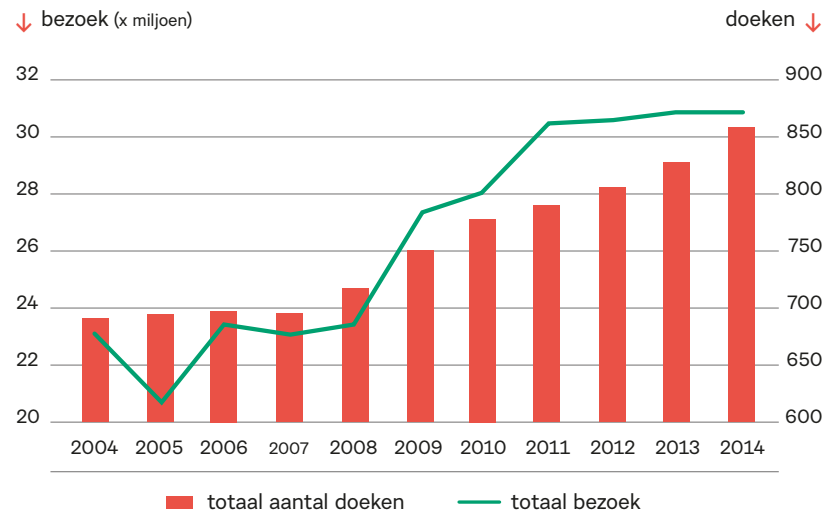
Film in de bioscoop en het theater

Sinds het publiek op de kermis van *la Ciotat* gillend wegrende omdat zij dachten dat de trein op de eerste film van de gebroeders Lumière werkelijk op hen afkwam, is er veel gebeurd. Vanaf 1895 is de film niet meer weg te denken. Film als entertainment, als culturele uiting, als propagandamiddel, als journalistiek medium, als document. Film als medium is overal om ons heen en dankzij de digitalisering kan iedereen overal film kijken en maken. Commerciële film gaat over in filmkunst, filmkunst in TV-drama, TV-drama in documentaires en documentaires in multimediale experimenten en kunst. Dat heeft consequenties voor de productie en distributie, de vertoning en de talentontwikkeling van de filmkunst (in de breedste zin des woords); overal en dus ook in Nederland¹. De bioscoop en het filmtheater zijn de plaatsen waar film wordt vertoond. Je kan natuurlijk thuis kijken, op de bank via Netflix, op de computer, via een home cinema - maar er gaat niets boven film in de bioscoop en in het filmtheater.

¹ [Advies raad voor cultuur voor de beleidsperiode 2017-2020.](#)

Een stevig netwerk

Nederland kent een stevig en divers netwerk van bioscopen en filmtheaters; een culturele infrastructuur waar menig buitenland jaloers op is. Een netwerk dat we moeten koesteren, zeker in een tijd waarin fors wordt bezuinigd op culturele voorzieningen. In nogal wat plaatsen is de bioscoop en het filmtheater (naast het café) de enige voorziening voor een avond uit. Op een kleine 900 doeken worden jaarlijks zo'n 400 films vertoond, voor (in 2014) 30,8 miljoen bezoekers.

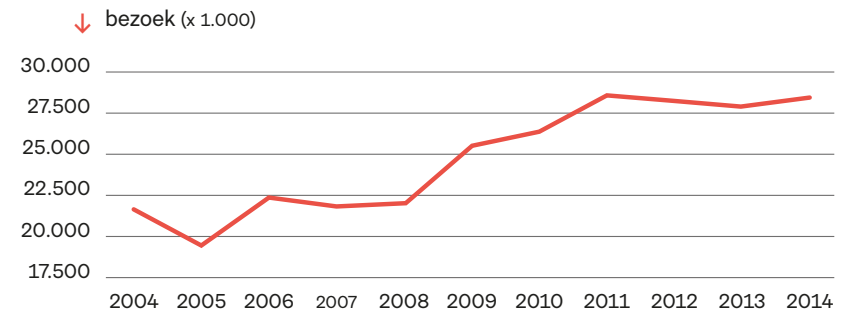
Op al deze doeken worden films uit meer dan 60 landen vertoond. Ze bieden vrijetijdsbesteding over de volle breedte, van entertainment tot verdieping. Vrijetijdsbesteding voor alle lagen van de bevolking: jong en oud, arm en rijk, liefhebbers van zowel lage als hoge kunst en voor mensen met een verschillend opleidingsniveau en etnische achtergrond. Er is in feite geen andere voorziening van een zo democratische signatuur.

Filmtheater en bioscoop

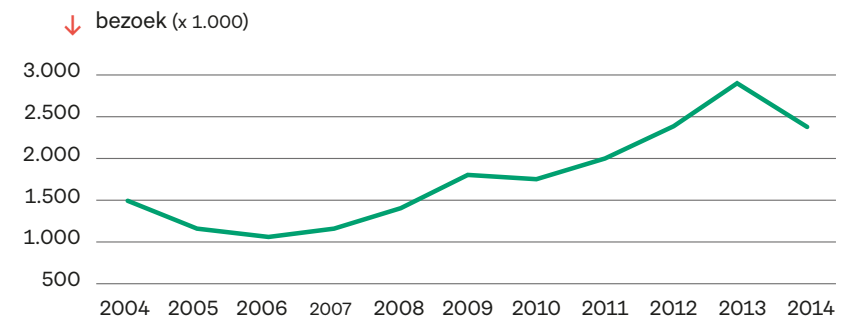
Zo divers als het medium film zelf is, zo divers is ook het landschap van filmvertoners. Van grote commerciële multiplexen tot kleine filmtheaters die draaien dankzij vrijwilligers; van (grote) bioscopen tot modern toegeruste filmtheaters.

Maar in één ding zijn ze gelijk: je kan er op reis gaan naar andere werelden, andere culturen, andere denkbeelden. Je kan je verliezen in romantiek, de spanning opzoeken, of onbekommerd lachen. In onze gemedialiseerde en geïndividualiseerde wereld, waar beelden woorden verdrongen hebben, is de vraag naar een gezamenlijke beleving steeds belangrijker. Dat blijkt ook wel uit de groei van het aantal bezoekers. Samen film kijken op een groot doek heeft een krachtige sociale functie en dankzij nieuwe technische ontwikkelingen is film kijken in de bioscoop nog altijd een ultieme ervaring met een grote impact.

Ontwikkeling bezoek bioscopen

Ontwikkeling bezoek filmtheaters

Hoewel filmtheater en bioscoop een verschillende plaats innemen in het landschap, is er nog meer gemeenschappelijks. Bioscopen en filmtheaters zijn ontmoetingsplaatsen, die bijdragen aan de ontwikkeling van mensen en hun omgeving. Daar waar film wordt vertoond, ontstaat bedrijvigheid en de aanwezigheid van bioscoop of filmtheater is van belang voor het vestigingsklimaat van stad, dorp en regio. Veel gemeenten verwelkomen dan ook graag bioscopen en filmtheaters binnen hun grenzen. Bij de NVBF², de brancheorganisatie van de bioscopen en filmtheaters, komen dan ook regelmatig vragen en verzoeken om inlichtingen binnen van gemeenten. Zij zien de filmtheaters als een belangrijke sociale en maatschappelijke voorziening en een perfecte aanvulling op (ontbrekende) (avond)activiteiten. Zij zien dat de leefbaarheid wordt vergroot door de aanwezigheid van deze voorzieningen.

Er is ook verschil tussen de bioscoop en het filmtheater. De bioscoop is een private onderneming. Welke films er worden vertoond is de keuze van de ondernemer, die zijn of haar bedrijf draaiend moet houden. Hij of zij zal zich bij keuzes eerder laten leiden door het publiek in de omgeving. Het aanbod is daarom op iedere plek anders. In een regio waar de bioscoop de enige voorziening is, is het dé plek voor vertier, maar dat niet alleen. Hoewel filmeducatie vooral een taak is van de filmtheaters, zijn er ook bioscopen die kinder- en schoolvoorstellingen organiseren. Zo worden het de plekken waar de gemeenschap van kinds af aan een relatie met film opbouwt. Uniek zijn de filmfestivals, in vele soorten en maten, ze vinden plaats in bioscopen en filmtheaters evenals feestelijke premières en bijeenkomsten.

De filmtheaters zijn in oorsprong de thuishavens voor relevante, maar commercieel kwetsbare films. Films met een bijzondere cinematografische, kunstzinnige of maatschappelijke waarde, die onze kijk op de wereld nuanceren of onze horizon verbreden. De Nederlandse filmtheaters hebben, in zorgvuldig afgewogen programma's, bovendien oog voor de waarde van filmhistorische en educatieve programma's. Dat is dan ook de reden waarom zij voor een deel van hun exploitatie worden gesubsidieerd door lokale overheden. Juist vanwege de vertoning van artistieke films, van films die belangrijk zijn, maar geen grote aantallen bezoekers trekken. De filmtheaters zijn organisaties zonder winstoogmerk en functioneren dus op een andere manier dan de commerciële bioscoop. Ze zijn veelal een mix van een publieke en een private onderneming en pakken de handschoenen op daar

² Nederlandse Vereniging van Bioscopen en Filmtheaters (voorheen: NVB).

waar de markt niet werkt. In filmtheaters wordt de liefde voor het bewegende beeld uitgedragen en veelal is er filmeducatie, worden er filmcursussen en inleidingen georganiseerd en zijn er speciale avonden voor specifieke doelgroepen³. Filmtheaters spelen een cruciale rol in het opleiden van de jeugd tot kritische kijkers en makers.

Kortom, waar je ook naar de film gaat, welke film je ook ziet, je neemt er, zo gezegd, 'iets van mee'. Een mooie avond, een beleving, een ontmoeting en een aanzet tot reflectie en discussie.

Film, en in bredere zin de kunst en cultuur van het bewegende beeld, is niet meer weg te denken uit onze samenleving. Door de kracht van het medium en de technologische ontwikkelingen is film overal en in grotere variëteit dan ooit te voren. Het is een populair medium om de wereld te ontdekken en te begrijpen. Voordat kinderen kunnen lezen en schrijven, hebben ze vaak de wereld al ontdekt via bewegende beelden. Het begrijpen van beeldtaal van film en media is daarom onmisbaar geworden in onze samenleving.

³ Zie voor meer informatie over de filmtheaters de publicatie: *Filmtheaters in beweging*.

Economisch belang

Een avond naar de film is een relatief goedkoop avondje uit. Het klinkt misschien vrij praktisch, maar we willen toch liever dat jongeren zich een avond in de bioscoop amuseren dan op straat hangen. Ook daarvoor zijn voorzieningen als de bioscoop en het filmtheater belangrijk.

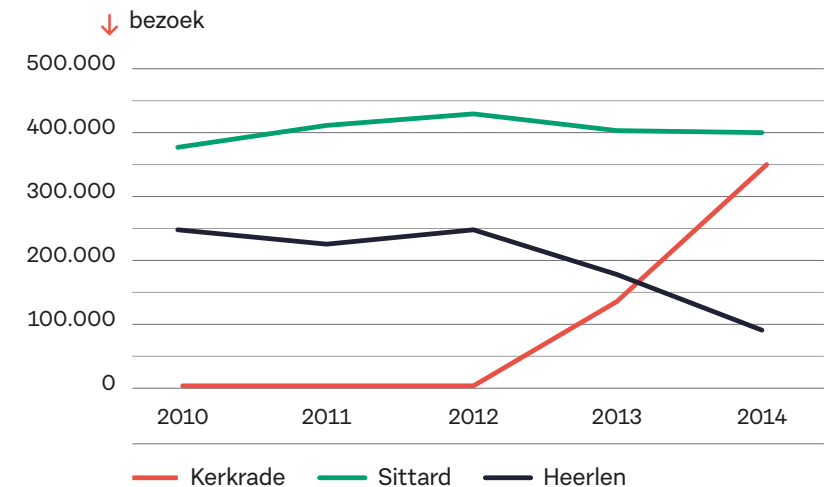
De bioscopen en filmtheaters zijn een economische factor van betekenis. De ca. 900 doeken en de ruim 30 miljoen bezoekers genereren een omzet van ruim 280 miljoen euro per jaar. Er werken ongeveer 4.000 mensen in het bioscoopbedrijf. In de afgelopen jaren, die door de economische situatie én door allerlei bedreigingen van de plaatsen voor filmvertoning (o.a. illegaal downloaden, video on demand) niet gemakkelijk waren, kon deze werkgelegenheid worden behouden. Veel jongeren, werkzaam bij de bioscopen en filmtheaters, hebben daarvan kunnen profiteren, bij een juist voor jongeren moeilijke arbeidsmarkt.

Bioscopen en filmtheaters zijn een essentieel onderdeel van de Nederlandse cultuur en van de creatieve industrie. Zij dragen bij aan lokale activiteit en hebben een positieve invloed op lokale gemeenschappen en lokale economie.

Maar het gaat niet vanzelf. De bioscopen en filmtheaters hebben de afgelopen jaren fors geïnvesteerd in nieuwbouw en renovatie, in digitalisering, geluid en zitcomfort. In de periode 2010-2015 is het aantal filmdoeken met meer dan 10% netto uitgebreid. Er zijn tientallen miljoenen euro's nodig voor een relatief geringe uitbreiding van het aantal bezoekers.

Het onderstaande voorbeeld geeft de groei en krimp van het aantal bezoekers aan. In 2012 is er in Kerkrade een nieuwe bioscoop geopend met 8 zalen, in de omliggende gemeenten daalt na 2012 het bezoek. Bioscopen en filmtheaters hebben het moeilijk in steden waar niet wordt geïnvesteerd.

Bezoek Kerkrade en omgeving

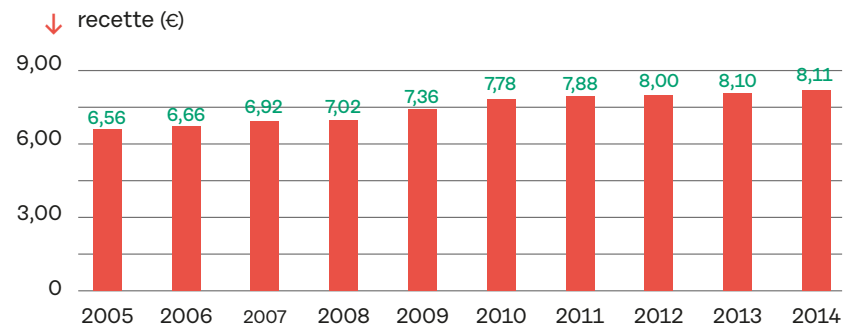

Filmvertoning is nog wel een groeimarkt. Zowel aan de randen van de stad als in de stad groeit het aantal vertoningsplekken. Er worden multiplexen gebouwd aan de snelwegen en in veel Nederlandse stadcentra investeren bioscopen en filmtheaters in vergroting van hun capaciteit. Deze forse investeringen in uitbreiding draagt bij aan de groei van bezoekersaantallen. Dat er nog mogelijkheden zijn blijkt uit een vergelijking met andere Europese landen.

Voor iedere binnenstad is de aanwezigheid van een bioscoop of filmtheater van groot belang. In het bijzonder, wanneer er weinig andere voorzieningen zijn. Wie in het centrum van de stad naar de film gaat maakt er veelal een avond uit van. Dat is uiterst gunstig voor de omliggende horeca. Niet voor niets verzetten zij zich tegen sluiting van filmtheaters, of verplaatsing naar de randen van de stad.

Het blijft balanceren voor wat betreft de prijsstelling van de kaartjes. Onderzoek wijst uit dat een (geringe) prijsverhoging snel kan leiden tot dalende bezoekersaantallen. Dat is natuurlijk desastreus bij zo veel investeringen die terugverdiend moeten worden. Investeringen in nieuwe filmtheaters, zoals we zagen, maar ook bijvoorbeeld in de kwaliteit van de vertoning. De bioscoopbranche is terughoudend in het doorberekenen van kosten verhogingen. In de afgelopen vijf jaar is de gemiddelde ticketprijs gestegen met nog geen 4,5%.

Recette per bezoeker

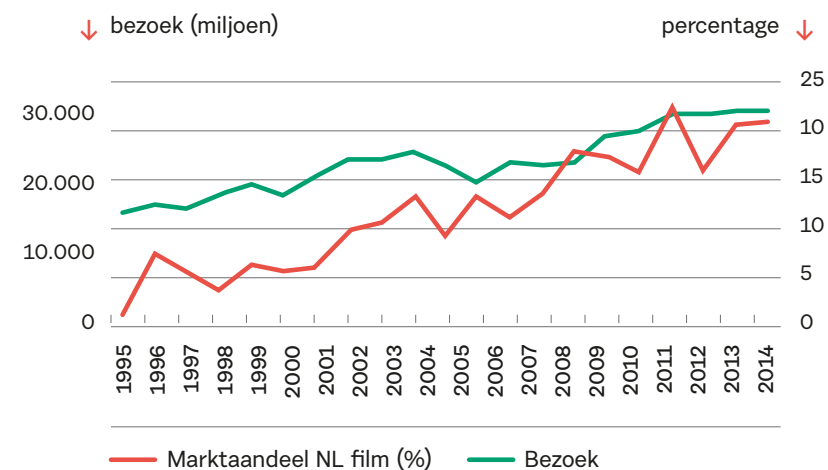

Nederland loopt internationaal voorop als het gaat om innovatie van de filmvertoning. Nederland is al in 2012 voor vrijwel 100% 'gedigitaliseerd', met steun van de overheid, de filmdistributeurs én door eigen investeringen van de bioscopen en filmtheaters. Ook in de ontwikkelingen op het gebied van laserprojectie en 3D-geluid loopt Nederland voorop.

Nederlandse film

De Nederlandse film is succesvol. Niet alleen in de bioscopen maar ook op de festivals krijgen Nederlandse films steeds meer voet aan de grond. De Nederlandse familie- en jeugdfilm en animatie worden, ook in het buitenland, zeer gewaardeerd en dragen zo bij aan het imago van Nederland. De Nederlandse film geeft een beeld van de Nederlandse cultuur, in verleden of heden. Dat is voor de Nederlandse bezoeker herkenbaar. Niet voor niets trekken Nederlandse films veel publiek. En uiteraard kan de Nederlandse film niet bloeien zonder goede vertoningsplekken.

Totaal bezoek en marktaandeel NL film

Wie financiert de Nederlandse film? In de eerste plaats de makers zelf, door het bijeengaren van voldoende gelden van sponsors en fondsen. Een succesvolle film betaalt als het ware zichzelf. Maar dit is echt een uitzondering, mede door ons kleine taalgebied hebben ook publieksfilms financiële ondersteuning nodig. Deze komt van het Nederlands Filmfonds, van de overheid dus. Maar ook van de sector zelf. Het Abraham Tuschinski Fonds ondersteunt de makers op basis van publieksaantallen. Zo wordt succes beloond en kan met deze middelen bijgedragen worden aan de kosten van een nieuwe film⁴.

⁴ Voor meer informatie over het Abraham Tuschinski Fonds, bijdragen van de sector aan de Nederlandse film en de bonusregeling, kijk op www.abrahamtuschinskifonds.nl.

Dit mechanisme gaat in veel mindere mate op voor de kleine, artistieke film. Maar óók deze moet kansen krijgen. De makers van de kleine artistieke film, en jonge makers van de experimentele film, zijn in het algemeen aangewezen op overheidsfondsen en op de mogelijkheden van de filmtheaters om ze te vertonen.

Top 15 Nederlandse film 'aller tijden'		release	bezoek (x 1.000)
1	Turks Fruit	1973	3.338
2	Fanfare	1958	2.636
3	Ciske de Rat (1955)	1955	2.433
4	Wat Zien Ik	1971	2.359
5	Blue Movie	1971	2.335
6	Flodder	1986	2.314
7	Gooische Vrouwen 2	2014	1.999
8	Gooische Vrouwen	2011	1.919
9	Keetje Tippel	1975	1.829
10	Alleman	1963	1.665
11	Ciske de Rat (1984)	1984	1.593
12	Soldaat van Oranje	1977	1.547
13	Flodder in Amerika	1992	1.494
14	De Overval	1962	1.474
15	Alles is liefde	2007	1.318

Nederlandse Film en festivals

Jaarlijks, aan het begin van het najaar, vindt het Nederlands Film Festival (NFF) plaats. Tien dagen lang is Utrecht de filmhoofdstad van Nederland, waar de Nederlandse film het erepodium krijgt dat het verdient. Van kort tot lang, van artistiek tot mainstream. Speelfilms, documentaires, animaties, korte films, televisiedrama's én evenementen voor jong en oud⁵.

Zowel de Nederlandse filmprofessional als een groot landelijk publiek bezoeken het festival voor het uiteenlopende programma. De talkshows, workshops, debatten, filmfeesten en natuurlijk de filmvertoningen staan garant voor een bruisend, informatief, inspirerend en creatief festival. Terugkerend hoogtepunt van het NFF is de competitie om de Grote Prijzen van de Nederlandse Film: de Gouden Kalveren. Het Gouden Kalf, de Grote Prijs van de Nederlandse Film, wordt sinds de eerste editie van het Nederlands Film Festival in 1981 jaarlijks uitgereikt aan onder meer de beste Nederlandse filmmakers, scenarioschrijvers, producenten, acteurs en actrices.

Naast het Nederlands Film Festival worden er in Nederland vele filmfestivals georganiseerd, klein en groot, voor algemeen publiek of voor specialisten⁶. Ze hebben gemeen dat ze gebruik maken van de faciliteiten van de vertoners. Ieder jaar vinden er naast het Nederlands Film Festival nog drie 'grote' festivals plaats met filmvertoningen, events en debatten, prijzen en publiek. Het *International Film Festival Rotterdam* (IFFR), het *International Documentary Festival Amsterdam* (IDFA) en *Film by the Sea* (FbtS) in Vlissingen. In 2013 gingen 694.500 bezoekers naar de vier grote festivals, in 2014: 752.080⁷.

De festivals zijn een belangrijk onderdeel van het Nederlandse filmklimaat. En zonder bioscopen en filmtheaters als "ontvangstplekken" van festivalbezoekers kunnen de filmfestivals niet functioneren.

⁵ www.filmfestival.nl/publiek/over-nff/festival-historie.

⁶ Zie international.eyefilm.nl/Festivals_Markets.html en voor een volledig overzicht de publicatie: *Filmtheaters in beweging*.

⁷ Jaarverslag NVB/NVF 2014.

Nederlandse Film in het buitenland

De laatste jaren doet zich een ontwikkeling voor waarbij met name de jeugd-film succesvol blijkt te zijn in het buitenland. Een jeugdfilm is een film waarin kinderen of jongvolwassenen de hoofdrol spelen. Zo is een film als *De Groeten van Mike!* (release 2012) door kinderjury's bestempeld als 'beste film' en is de Nederlandse jeugdfilm *Dummie de Mummie* (release 2014) aan meer dan vijftig landen verkocht.

Dat geldt ook voor Nederlandse documentaires en animatie. Nederlandse documentaires als *De Nieuwe Wildernis* blijken, naast goede kritieken en het bieden van educatieve programma's, een groot publiek te trekken en ook internationaal in de belangstelling te staan.

Stimulering van productie

Via het Nederlands Filmfonds en het Abraham Tuschinski Fonds worden veel Nederlandse filmproducties financieel ondersteund⁸.

Het Nederlands Filmfonds heeft geconstateerd dat er vanuit de internationale filmindustrie een toegenomen interesse is om in samenwerking met Nederland films te produceren. Eind 2014 besloot het kabinet jaarlijks 20 miljoen euro extra uit te trekken om de Nederlandse filmsector te stimuleren. Het Filmfonds mag dit geld verdelen over filmprojecten en presenteerde het *Film Production Incentive*, een zogeheten *cash rebate*-maatregel⁹.

⁸ Voor ondersteuning door het Nederlands Filmfonds: www.filmfonds.nl/toegewezen. Voor ondersteuning door het Abraham Tuschinski Fonds: www.abrahamtuschinskifonds.nl/downloads/Bonusuitkeringen_per_Release_Jaar_vanaf_2009_lijst_dd_14_november_2014.pdf.

⁹ www.filmfonds.nl/film-producties/film-production-incentive.

Toekomst

Bedreigingen

De bioscopen en filmtheaters hebben een allesbehalve rustig bestaan. Er zijn bedreigingen als gevolg van economische ontwikkelingen, ontwikkelingen in het thuis kijken, maar ook als gevolg van piraterij. De commerciële bioscoop moet voortdurend alert zijn. De concurrentie in grote steden en dichtbevolkte regio's wordt heviger, omvangrijke investeringen zijn steeds meer noodzakelijk. In de regio's waar filmvertoning vrijwel de enige voorziening is, staan bioscopen en filmtheaters onder druk. Investeren is daardoor vaak nauwelijks mogelijk. De filmtheaters lijden daarnaast nog onder afnemende subsidiebereidheid van lokale overheden. Ze moeten voldoen aan steeds strengere eisen als het gaat om het verwerven van eigen inkomsten. Omdat de meeste filmtheaters een subsidieratio hebben tussen 5% en 30% moet een groot aantal filmtheaters dagelijks balanceren op de grens van bioscoop en filmtheater.

Kansen

Maar er zijn, uiteraard, ook kansen. De opbrengsten van omvangrijke investeringen zijn een groeiend bezoekersaantal, een belangrijke bijdrage aan het voorzieningenniveau in stad of regio. Dit wordt inmiddels ook onderkend door de lokale autoriteiten, die graag een mooie bioscoop of een mooi filmtheater in hun regio willen hebben en daar ook iets voor over hebben. Voor de filmtheaters liggen kansen in film- en media-educatie. Daarnaast spelen bioscopen maar vooral filmtheaters een cruciale rol in het stimuleren van kennis over film en de onderwerpen die in film belicht worden. De Filmkrant, met haar aanbod van filmrecensies, nieuwsitems en evenementen zet deze inspanningen kracht bij¹⁰.

In een samenwerking tussen het Abraham Tuschinski Fonds, Het Nederlands Film Festival en Gofilex zal een 'portal' gebouwd worden die gratis wordt aangeboden aan Nederlandse bioscopen en filmtheaters. 'Kleine' films kunnen via de portal worden gedownload door vertoners, filmmakers kunnen de vertoners vervolgens benaderen met het verzoek 'hun' film te draaien. In het najaar van 2015 zal het initiatief worden gelanceerd. Het aardige aan deze nieuwe tool is dat op een laagdrempelige wijze makers toch een kans krijgen om hun product te kunnen vertonen op het grote filmdoek.

¹⁰ De Filmkrant is het grootste onafhankelijke Nederlandse filmblad voor een breed publiek. Sinds 1981 bespreekt de Filmkrant alle films die in Nederland uitkomen, met nadruk op de kwetsbare film. Door de verspreiding in filmtheaters en in bioscopen, tijdens filmfestivals en onder donateurs, waartoe zowel filmliefhebbers als -professionals kunnen worden gerekend, draagt de Filmkrant bij aan de Nederlandse filmcultuur.

Resumerend

- » Bioscopen en filmtheaters zijn een essentieel onderdeel van de Nederlandse cultuur en van de creatieve industrie.
- » Bioscopen en filmtheaters zijn direct verankerd in hun omgeving en dragen in grote mate bij aan lokale activiteit.
- » Bioscopen en filmtheaters hebben een aantoonbaar positieve invloed op lokale gemeenschappen en de lokale economie.
- » Bioscopen en filmtheaters staan voor grote uitdagingen. Voor de continuïteit van de sector is investeren en innoveren noodzakelijk, evenals het koesteren van de vertoning van een breed spectrum van films, van filmeducatie en van het netwerk van vertoners die een fundamentele bijdrage levert aan de ontwikkeling van onze samenleving.

Colofon

Dit is een uitgave van de Nederlandse Vereniging van Bioscopen en Filmtheaters (voorheen: NVB)

Tekst: NVBF

Eindredactie: Jan Huib Pannekoek en Floor Kulker

Vormgeving: Mels Broekman, Slem (www.slem.nu)

Fotografie: Arjan Bronkhorst Photography

Nederlandse Vereniging van Bioscopen en Filmtheaters

Krijn Taconiskade 278

1087 HW Amsterdam

020-4266100 | info@nvbbureau.nl

www.nvbbureau.nl